

انجام هر تحقیق، مسبوق به سؤال و یا سئوالاتی در ذهن محقق است که سعی دارد تا با مرور بر مبانی نظری و مطالعات پیشین مربوطه و در ادامه روشی که برای بررسی موضوع برمی‌گزیند، پاسخ مناسبی برای این سئوالات بیابد. فصل اول، به جرقه‌های ذهنی محقق که انجام تحقیق پیرامون موضوعی خاص را برانگیخته، مربوط می‌شود. فصل حاضر، به عنوان فصل آغازین تحقیق، ابتدا به بیان سؤال اصلی تحقیق یعنی مهم‌ترین عوامل موثر بر افزایش سن ازدواج دختران و پیامدهای مجرد قطعی برای آنان پرداخته و در ادامه، ضمن شرح ضرورت و اهمیت انجام تحقیق پیرامون موضوع افزایش سن ازدواج دختران در کشور، با ذکر اهداف تحقیق در دو بخش هدف اصلی و اهداف اختصاصی، بحث را به خاتمه می‌رساند.

۲- شرح و بیان مسئله

مسئله ازدواج و زناشویی از جمله مسائل مهم و اساسی حیات بشر در طول تاریخ بوده و می‌باشد. به همین خاطر، این مسئله، علاوه بر ادیان و مذاهب، مورد توجه حوزه‌های علمی مختلف چون تاریخ، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، حقوق، اقتصاد، روانشناسی، فلسفه و ... بوده است. از این رو، با اهتمام به اهمیت خانواده به عنوان یکی از نهادهای مهم جامعه، در صورت هرگونه تغییر و تحول در جامعه، بالطبع شاهد تغییراتی در این نهاد نیز هستیم. افزایش سن ازدواج دختران و بروز پدیده مجرد قطعی در بین آنان، از زمره این تحولات است که در نتیجه تغییرات کلان در سطح جامعه حادث شده است. پدیده افزایش سن ازدواج نه فقط در ایران، بلکه حتی در کشورهای توسعه‌یافته فراصنعتی مانند ایالات متحده آمریکا نیز مشاهده می‌شود. به طوری که براساس نتایج مطالعات موجود، سن ازدواج در این کشور از اواسط دهه ۱۹۶۰ به طرز برجسته‌ای در بین جمعیت آن افزایش یافته است (Loughran and Zissimopoulos, 2004: 2). بدین صورت که نسبت

افراد ازدواج کرده در این کشور در سال ۱۹۶۰ برابر با ۷۸ درصد بود که در سال ۲۰۰۰ به ۵۲ درصد و در سال ۲۰۰۵ به کمتر از ۵۰ درصد کاهش یافت (Coontz, 2006: 1).

افزایش نرخ رشد جمعیت از جمله مولفه‌هایی است که به نوبه خود به افزایش سن ازدواج و بروز پدیده مجرد قطعی دامن زده است. بنا بر آمار موجود، نرخ رشد جمعیت در ایران طی سال‌های ۱۳۵۰ تا ۱۳۶۵ در حدود ۳/۹ درصد بوده است. پس از آن نرخ رشد جمعیت در ایران کاهش یافته و تا سال ۱۳۷۰ و ۱۳۷۵ به ۲/۵ درصد، و بین سال‌های ۱۳۷۰ به ۱/۵ درصد رسیده است. این تغییرات قابل توجه در نرخ رشد جمعیت به وضوح در شکل هرم جمعیت ایران نیز دیده می‌شود. به طوری که، تا سال ۱۳۶۵ قاعده هرم جمعیتی به طور مدام بزرگ‌تر شده و پس از آن کوچک می‌شود. ضمن آنکه در چنین شرایطی، میانگین سن مردان در اولین ازدواج بیش از زنان است (جعفری مژدهی و قندی، ۱۳۸۲: ۱).

زمان ازدواج و تشکیل خانواده از عوامل مختلفی تأثیر می‌پذیرد. توسعه و نوسازی در دنیای جدید با تغییر سریع و قابل توجه شرایط اقتصادی و اجتماعی افراد، تغییر در زمان ازدواج و تأخیر آن به زمان‌های دورتر را موجب شده است. فروپاشی نظام‌های خانوادگی گسترده، جایگزینی اقتصاد تجاری و صنعتی به جای اقتصاد کشاورزی سنتی، پیچیده‌تر شدن تقسیم کار اجتماعی، گسترش تحصیلات همگانی و مشارکت بیشتر زنان در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی خارج از خانه، عواملی هستند که در تأخیر ازدواج نقش دارند (محمودیان، ۱۳۸۳: ۴۸).

پدیده افزایش سن ازدواج باعث اختلال در کارکرد طبیعی نهاد خانواده شده و به دنبال این امر به طور طبیعی شاهد وجود نابسامانی‌هایی در سطح جامعه هستیم، نابسامانی‌هایی چون شیوع انواع فسادهای اجتماعی، بحران میل جنسی، فرار دختران و ...

با عنایت به مسئله افزایش سن ازدواج دختران در جامعه و بروز پدیده مجرد قطعی، تحقیق حاضر درصدد پاسخ‌گویی به این سؤال اصلی تحقیق می‌باشد که: عواملی که باعث افزایش سن ازدواج دختران می‌شوند، و اثرات و تبعاتی که پدیده مجرد قطعی می‌تواند برای دختران دربرداشته باشد، کدامند؟ و چه راهکارها و چاره‌هایی را می‌توان برای کاهش زمینه‌های افزایش سن ازدواج در بین دختران، و همچنین تخفیف پیامدهای مجرد قطعی برای آنان ارائه داد و بکار بست؟

۳- سوالات اساسی تحقیق

در این تحقیق، به تبع سؤال اصلی و آغازین تحقیق که در بند قبلی اشاره شد، سوالات اساسی تحقیق که فی‌الواقع منبعث از این سؤال اصلی‌اند، عبارت می‌باشند از:

۱- دختران ازدواج‌نکرده و دچار مجرد قطعی در سطح کشور از چه ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی برخوردارند؟

۲- مهم‌ترین عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی‌ای که باعث افزایش سن ازدواج در بین دختران در سطح کشور و مجرد قطعی آنان می‌شوند، کدامند و هر یک از این عوامل چه سهمی در تبیین این تأخیر در سن ازدواج و مجرد قطعی آنان دارند؟

۳- مهم‌ترین تبعات و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی‌ای که افزایش سن ازدواج و مجرد قطعی برای دختران دارد، کدامند؟

۴- جهت جلوگیری از افزایش سن ازدواج در بین دختران از طریق تخفیف عوامل مقوم افزایش سن ازدواج و ایجاد پدیده مجرد قطعی، چه راهکارها و پیشنهادهایی را می‌توان ارائه داد و بکار بست؟

۵- مهم‌ترین راهکارهای کاهش آثار و پیامدهای ناشی از افزایش سن ازدواج و بروز مجرد قطعی برای دختران کدامند؟

۴- اهمیت و ضرورت تحقیق

درخصوص ضرورت و اهمیت این تحقیق می‌توان به موارد ذیل اشاره داشت:

اولاً، با اهتمام به گذار جامعه ایرانی از نظم سنتی به نظم مدرن و وضعیت درحال‌اضمحلال بافت‌ها و مکانیسم‌های سنتی، همواره این نگرانی وجود دارد که در جریان این تغییر و تحولات، شاهد نابسامانی‌ها و آشفتگی‌هایی در کلیه عرصه‌های حیات فردی و اجتماعی باشیم. یکی از این زمینه‌های تغییر، نهاد خانواده و ازدواج می‌باشد. با اهتمام به اهمیت فوق، مطالعه حاضر به یکی از مهم‌ترین مسائل موجود در زمینه ازدواج یعنی افزایش سن ازدواج می‌پردازد. بررسی چنین موضوعی می‌تواند چارچوب و گستره تأثیرپذیری مقوله سن ازدواج دختران از تحولات کلان جامعه را شناسایی کرده و تبعات بروز تجرد قطعی برای آنان را به شناسایی، بحث و تبیین بگذارد. ثانیاً، عاملی که اهمیت مطالعه این موضوع را رقم می‌زند، پیامدهای خاص منبث از این مسئله است، که جامعه را در خود فرو می‌برد. زیرا همان طور که می‌دانیم، ازدواج در هر جامعه‌ای، امری مهم و ضروری می‌باشد. چراکه عاملی برای نجات از آلودگی، موجبی برای رهایی از تنهایی و سببی برای بقای نسل است. و از همین روست که خودداری از ازدواج، گاه سبب عدم تعادل، نابهنجاری در رفتار، سلب مسئولیت، فساد اخلاقی، از دست رفتن فرصت‌ها و عوارض جسمی و روانی خاص در افراد می‌گردد.

بی‌تردید با توجه به میزان بالای جمعیت جوان کشور به خصوص دختران، به عنوان منبع بالقوه توسعه، افزایش سن ازدواج دختران و تجرد قطعی آنان ممکن است منشأ نابسامانی‌ها و مشکلات چندی گردد، که پیشگیری از آنها ضروری بوده و اهمیت پرداختن به موضوع تحقیق را روشن می‌سازد.

۵- اهداف تحقیق

این تحقیق در راستای نیل به پاسخ‌هایی برای سئوالات تحقیق، اهدافی را دنبال می‌کند که هادی معرفتی و روشی این مطالعه‌اند. این اهداف در دو دسته: (۱) هدف کلی و (۲) اهداف اختصاصی به شرح زیر قابل تقسیم می‌باشند:

۵-۱- هدف کلی

هدف کلی این تحقیق که فی‌الواقع همان عنوان تحقیق است، عبارت می‌باشد از: «بررسی آثار و علل بالارفتن سن ازدواج دختران و پیامدهای تجرد قطعی برای آنان».

۵-۲- اهداف اختصاصی

در قالب هدف کلی تحقیق مطابق بند قبلی، اهداف اختصاصی زیر نیز مطرح نظر بوده و بررسی و تدقیق آن‌ها مورد اهتمام خواهد بود:

۱- شناخت ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی دختران ازدواج‌نکرده و دچار تجرد قطعی در سطح کشور؛

۲- شناسایی مهم‌ترین عوامل مقوم اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی موثر بر افزایش سن ازدواج در بین دختران در سطح کشور، و تبیین سهم نسبی هر یک از این عوامل در تأخیر ازدواج آنان؛

۳- معرفت به مهم‌ترین تبعات و پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی افزایش سن ازدواج و تجرد قطعی دختران کشور، و اولویت‌بندی آن‌ها به تفکیک در هر یک از این حوزه‌ها؛

۴- ارائه راهکارها و پیشنهادهایی جهت جلوگیری از افزایش سن ازدواج در بین دختران از طریق تخفیف عوامل مقوم افزایش سن ازدواج و ایجاد پدیده تجرد قطعی؛

۵- ارائه راهکارهای کاهش آثار و پیامدهای ناشی از افزایش سن ازدواج و بروز مجرد قطعی

برای دختران؛

۶- قلمروهای تحقیق

تحقیق حاضر به لحاظ قلمروی در سه حیطه محتوایی، مکانی و زمانی انجام گرفته، که در

نهایت، ترکیب آنها، کل فرایند تحقیق را شکل داده است. این محدوده‌ها به قرار زیر می‌باشند:

الف- محدوده محتوایی یا موضوعی: تحقیق حاضر به لحاظ محتوایی، به بررسی آثار و علل

بالارفتن سن ازدواج دختران و پیامدهای مجرد قطعی برای آنان محدود شده است.

ب- محدوده مکانی: محدوده مکانی تحقیق حاضر، سراسر کشور می‌باشد، که البته متناسب با

شیوه نمونه‌گیری انتخابی تحقیق (شرح آن در فصل سوم خواهد گذشت)، ۵ استان انتخاب خواهند

شد.

ج- محدوده زمانی: از حیث زمانی، این تحقیق محدود به سال ۸۶-۱۳۸۵ می‌باشد.